

Original article

Vergiye Uyumunun Ödüllendirilmesine Mükelleflerin Bakışı: Bir Saha Araştırması

Taxpayers' Opinions on Rewarding Tax Compliance: A Field Study

Mehtap Öksüz ^{a, *} & Serkan Işık ^b

^a Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

^b Department of Public Finance, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

Özet

Vergi uyumunu etkileyen faktörler literatürde sıkça tartışılan bir konudur. Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlayabilmek için önem arz eden faktörlerden birisi de ödüllerdir. Vergiye uyumlu olan mükelleflerin somut ve/veya soyut olarak ödüllendirilmesi, vergiye gönüllü uyumunun artırılmasında rol oynadığı gibi vergi gelirlerinin artırılmasında da önemli bir yere sahiptir. Gönüllü vergi uyumunun merkezinde mükellef ve mükellef davranışları yer almaktadır. Bu nedenle mükelleflerle yapılan ampirik çalışmalar vergi uyumunun ödüllendirilmesi konusunda daha sağlıklı sonuçlara ulaşmak açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmada, Çanakkale ili Biga ilçesi özelinde gerçek usulde vergilendirilen mükelleflerin vergiye uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada anket yöntemi kullanılarak 193 mükellefin vergi uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşlerine ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuçları, vergi uyumunun ödüllendirilmesinin vergi uyumunun artırılması açısından etkili olabileceği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Uyumunu, Vergi Uyumunun Ödüllendirilmesi, Gönüllü Vergi Uyumunu, Mükelleflerin Tutum ve İnançları.

Abstract

Factors affecting tax compliance are a frequently discussed topic in the literature. One of the important factors in order to ensure the voluntary compliance of taxpayers with taxes is awards. The tangible and/or intangible rewarding of tax-compliant taxpayers plays an important role in increasing tax revenues, as well as in increasing voluntary tax compliance. Taxpayer and taxpayer behaviors are at the center of voluntary tax compliance. For this reason, empirical studies with taxpayers are important in terms of achieving more reliable results in rewarding tax compliance. In this context, in this study, it is aimed to investigate the opinions of taxpayers who are taxed in the actual basis, in the Biga district of Çanakkale province, about rewarding their tax compliance. In the study, the opinions of 193 taxpayers about rewarding tax compliance were obtained by using the survey method. The results of the study indicate that rewarding tax compliance can be effective in increasing tax compliance.

Keywords: Tax Compliance, Rewarding Tax Compliance, Voluntary Tax Compliance, Taxpayers' Attitudes and Beliefs.

Received: 14 July 2022 * **Accepted:** 31 August 2022 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2022.470.5>

* Corresponding author:

Öksüz, Mehtap is a PhD in Public Finance. Her research interests include the are public expenditures, and public budget. She has lived, and worked in Çanakkale, Turkey.
Email: mehtapoksuz@comu.edu.tr

GİRİŞ

Vergi uyumu kavramı, Allingham ve Sandmo (1972)'nin çalışmasından itibaren literatüre girmiş ve günümüze kadar da önemini korumuştur. Vergi uyumu ve ödüllerin ilişkilendirilmesi ise Falkinger ve Walther (1991) çalışması ile literatüre kazandırılmıştır. Ödüller, iyi davranışları ön plana çıkardığı ve kötü davranışları ötediği için vergi suçlarının azaltılmasını sağlayarak vergi gelirlerinin artırılmasında etkili olabilirler. Vergi uyumunun ödüllendirilmesinde kullanılacak ödüller parasal (somut) veya ilişkisel (soyut) ödüller olarak ikiye ayrılmaktadır. Parasal ödüller, vergiye gönüllü uyum sağlayan mükelleflere maddi bir fayda sağlamaya yönelikken; ilişkisel ödüller, mükelleflerin toplum içindeki saygınlığını artırmaya yöneliktir. Bu somut ve/veya soyut ödüllerin vergiye uyumu artırdığına dair deneysel çalışmalar ve saha çalışması mevcuttur. Bu kapsamda ödüllerin vergiye gönüllü uyumu artırmada etkili olduğu söylenebilmektedir.

Vergiye gönüllü uyum, mükelleflerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirmesi olarak tanımlanmaktadır. Gönüllü vergi uyumunu artırmada mükellefin vergi bilgisi, vergi bilinci, vergi ahlakı ve mükellefin vergi karşısındaki tutum ve davranışları etkili olmaktadır. Ödüller, vergi uyumunu sağlamada ve artırmada olumlu teşvikler olarak görüldükleri için mükellef davranışlarını da olumlu etkilemeleri beklenmektedir.

Vergi uyumunun ödüllendirilmesine ilişkin ampirik literatür tarandığında deneysel çalışmalara ve saha çalışmasına rastlanılmıştır. Ulaşılan altı deneysel çalışmadan ikisinin gerçek mükellef ve gerçek para ile yapıldığı görülmüştür. Diğer dört deneysel çalışma ise öğrenciler ve sanal para ile gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak sadece bir tane saha çalışmasına ulaşılmıştır. Gönüllü vergi uyumunun merkezinde mükellef ve mükellefin vergiye karşı tutum ve davranışları yer almaktadır. Bu nedenle vergi uyumunun ödüllendirilmesi hususunda mükelleflere yönelik saha çalışmalarının artırılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda çalışma diğer çalışmalara yol gösterici olması açısından önem arz etmektedir. Öte yandan çalışmada kullanılan örneklem vergiye uyumunun ödüllendirilmesi hakkında genel önerilerde bulunmak için gerekli yeterliliğe sahip değildir. İleride yapılacak araştırmalarda bu çalışmada kullanılan anketteki ifadeler geliştirilerek ve uygulanacağı örneklem sayısı artırılarak genel değerlendirme ve önerilerde bulunmak mümkün olacaktır.

Vergi uyumu ve vergi uyumunu etkileyen faktörleri konu alan pek çok akademik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artırmada etkili olan faktörlerin üzerinde önemle durulmuştur. Ödüllerin mükelleflerin motivasyonunu sağlamada ve buna bağlı olarak gönüllü uyumu artırmada önemli rollerinin olduğu daha önceki çalışmalarda ortaya koyulmuştur. Bu nedenle vergiye gönüllü uyumun artırılmasında ödüllerin önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Bu çerçevede çalışmada, Çanakkale İli Biga İlçesi özelinde gerçek usulde vergilendirilen mükelleflerin vergiye uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşlerinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda

çalışmada anket yöntemi kullanılarak 193 mükellefin görüşüne ulaşılmıştır. Sonuçlar vergiye uyumun ödüllendirilmesinin vergi uyumunun artırılması açısından etkili olabileceği yönündedir.

Vergiye gönüllü uyumun artırılmasında ödüllerin etkinliği ile ilgili mükellef görüşlerinin incelendiği bu çalışmada ilk olarak vergi uyumun ödüllendirilmesinin teorik altyapısından bahsedilecek ve vergiye uyumun ödüllendirilmesi ile ilgili literatür verilecektir. Daha sonra çalışmanın amaç, kapsam ve yönteminden bahsedilecektir. Son olarak ise mükelleflerin vergi uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşleri ortaya konularak, çalışmanın bulguları değerlendirilecektir.

Vergiye Uyumun Ödüllendirilmesi

Vergi uyumunun ödülü, vergi mükelleflerinin vergiye gönüllü uyumunun teşvik edilmesi amacıyla vergi idaresi tarafından takdim edilen somut veya ilişkişel teşviklerdir (Bornman, 2014: 221). Ödüller, kötü davranışları sonlandırdığı ve iyi davranışları teşvik ettiği için vergi uyumunun artırılmasında cezalardan daha etkin olabilir (Torgler, 2003: 34). Torgler ödül kavramını“uyumsuzluk için ‘sopa’ göstermek yerine uyumluluk için ‘havuç’ ver” şeklinde özetlemiştir.

Ödülün, vergi kaçakçılığı ve vergi suçlarını azaltması böylece elde edilen vergi gelirini artırması beklenmektedir. Burada vergi idaresi ödül vermenin çıktı ve maliyetleri ile ceza ve denetimlerin çıktı ve maliyetlerini kıyas yoluna gitmektedir. Ödüllerin maliyetleri düşüldükten sonra elde edilen vergi gelirinde artış sağlanmışsa ödüllerin vergi uyumunu artırdığından bahsetmek mümkün olacaktır. Bu nedenle ödülün boyutu önem arz etmektedir (Feld vd., 2006: 16). Vergiye uyumlu mükelleflerin isimlerinin devlet tarafından yaptırılan okul, park, hastane ve köprü gibi yerlere verilmesi hem idareye bir maliyet getirmeyecek hem de mükelleflerin yaşarken onurlandırılmasına ve öldükten sonra da isminin yaşatılmasına vesile olacaktır. Söz konusu ödüllendirme, diğer mükellefleri özendirme ve maliyetlerinin düşük olması nedeniyle tercih edilebilir bir uygulamadır. Başka bir uygulama ise vergiye uyumlu mükelleflerin önceden belirlenmiş bir meblağ için çekilişe katılım hakkı kazanmalarıdır (Yıldırım & Açar, 2009: 1257). Vergi uyumunun ödülü olarak değerlendirilebilecek ilk ödül soyut yani ilişkişel ödüllere; ikincisi ise parasal ödüllere örnek teşkil etmektedir. Buna ek olarak Asya ülkelerinde vergiye gönüllü uyumun sağlanması için önerilen bazı ödüller mevcuttur. Örneğin; Japonya, dürüst mükelleflerin imparator ile fotoğraf çektirebilmesine imkân sağlamaktadır. Filipinler, KDV’ye uyumlu olanların isimlerinin piyangoya konmasını teklif etmektedir. Güney Kore, Havalimanı Commercial Important Person (CIP) salonlarını ve ücretsiz otopark hizmeti sunmayı tartışmaktadır (Feld vd., 2006: 4).

Ana hatlarıyla vergiye uyumun sağlanmasında kullanılacak bir ödül programının esasları şunlardır (Bornman, 2014: 262):

- Ödül takdir mesajı taşınmalı, kişisel ve sosyal normlarla çelişmemelidir.
- Ödül sistemi adil bir uygulama olarak algılanmalıdır.

- Ödüller maddi ve ilişkisel (manevi) olabilir. Ancak parasal olmaması tercih edilmelidir.
- Mükelleflere ödüle ulaşmada eşit şanslar verilmelidir. Ayrımcılık yapılmamalıdır.
- Ödül, amacının aksine bir gelir kaynağı veya farklı bir çıkar elde etme aracı olarak görülmemelidir.
- Ödül içsel motivasyonu artırmalıdır.

Ödüller, vergi teşviki yani vergi muafiyet, vergi indirimi, vergi istisnaları, vergi affı, vergi tatili veya vergi iadesi değildir (Bornman, 2014: 221-222). Bunlara ek olarak ödüller parasal veya somut ödüller olmak zorunda da değildir. Mükellefin vergiye gönüllü uyumunun takdir edilmesi veya bu takdiri gösterir bir belge düzenlenmesi de vergi uyumu ödülü olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin; Türkiye’de vergi haftası etkinlikleri kapsamında yerel düzeyde vergi uyumu yüksek olan kişilere Defterdarlık veya Vergi Dairesi Başkanlığı’na düzenlenen törenlerde Hazine ve Maliye Bakanı imzalı teşekkür belgesi takdim edilmektedir.

Türkiye’de bir diğer uygulama ise vergiye uyumlu mükelleflere yapılan %5’lik vergi indirimi uygulamasıdır. Bu uygulama maddi ve parasal ödüller kapsamında değerlendirilebilir. 27 Mayıs 2020’de yayımlanan Genel Tebliğ ile vergiye uyumlu mükelleflere ödeyecekleri vergilerinden %5’lik indirim imkânı sunulmuştur. Genel Tebliğe göre indirimden ticari, zirai ve mesleki faaliyeti nedeniyle gelir vergisi mükellefi olanlar ve kurumlar vergisi mükellefleri faydalanmaktadır. Vergiye uyumlu mükelleflerin vergi indiriminden faydalanabilmeleri için gerekli şartlar Resmî Gazete, 2020: 301 no’lu Tebliğ’de sıralanmıştır. Şartlar şu şekildedir:

- İndirimin hesaplanacağı beyannamenin verildiği yıl ve bu yıldan önceki son iki yılın beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması,
- Son üç yıla ait beyana tabi vergi türlerinde ikmalen, re’sen ve idarece tarhiyatın bulunmaması,
- Son beş takvim yılı içinde mükellefin kaçakçılık fiilini işlememiş olması gerekmektedir.

Vergiye uyumlu mükelleflere sağlanan %5’lik vergi indirimi vergiye gönüllü uyumu teşvik etmek açısından önemli ancak yetersizdir. Vergi sisteminde uygulanan ve mükelleflerin vergi adaletine inancını kıran yapılandırma, af vb. uygulamalara sık başvurulması ve vergi muafiyet ve istisnalarının kapsamının vergi adaletini bozacak şekilde genişletilmesi de vergiye gönüllü uyumu zedeleyen unsurlardır (Yoruldu, 2020: 64).

LİTERATÜR TARAMASI

Ödüllerin insan davranışları üzerindeki etkileri pek çok akademik çalışmaya konu olmuştur. Vergileme açısından ödül veya teşvik kavramlarının kullanımı Landsberger ve Meilijson (1982) ve

Greenberg'e (1984) dayanmaktadır. Ancak dürüst mükelleflerin ödüllendirilmesine ilişkin ilk çalışma olarak Walther (1985)'in çalışması gösterilebilir (Falkinger & Walther, 1991: 77). Ödüllerin vergi uyumu ile ilişkilendirilmesi ise Falkinger ve Walther (1991) çalışmasına dayanmaktadır. Falkinger ve Walther (1991) çalışmasında vergi uyumunun sağlanmasında ceza uygulamalarına ek olarak ödül mekanizmasının devreye sokulduğu durumda vergi gelirlerinin durumunu incelemiştir. Vergi suçlarının cezalandırıldığı aynı zamanda vergi ödeyenlere de ödül verildiği karma ödül-ceza sisteminde vergi gelirlerinin azalmadığı ve mükelleflerin durumunun da iyileştirildiği sonucuna varılmıştır.

Ödüllerin vergi uyumu üzerindeki etkilerini deneysel olarak inceleyen çalışmalar mevcuttur. Bunlardan ilki Alm vd. (1992a)'nin öğrencilerle yapmış olduğu bir çalışmadır. Bu çalışmada öğrencilere bilgisayarda rastgele verilen jetonlarla (gelir olarak kullanılmış) bir deney yapılmıştır. Bu jetonların ne kadarının vergi olarak beyan edileceği ve ödeneceğinin incelendiği bu deney birden fazla tur olarak gerçekleştirilmiştir. Vergi uyumunun ödüllendirilmesinde üç farklı ödül sistemi uygulanmıştır. Bunlar, (i) önceki dört turda tamamen gönüllü uyumu sağlayan katılımcıların önemli bir ödül için çekilişe (piyangoya) katılmalarını sağlayan sistem, (ii) tam uyumlu katılımcıların her koşulda 2 jetonluk bir ödül aldığı sabit ödül içeren sistem, (iii) uyumlu katılımcılar için ileride denetim olasılığının azaltıldığı bir uygulamayı içeren sistemdir. Çalışmanın sonucunda önemli bir ödül için çekilişe katılım ödülünü içeren sistem(i) en büyük etkiye sahip olmak üzere pozitif ödül içeren sistemlerin vergiye gönüllü uyumu artırdığı bulunmuştur (Alm vd., 1992b)

Bir diğer deneysel çalışma olan Torgler (2003)'in çalışması ise Alm vd. (1992a) ek olarak gerçek mükellef ve gerçek para ile yapılan bir deneyi içermektedir. Torgler (2003) Kosta Rika'da gerçekleştirdiği bu deneyde mükellefleri üç farklı gruba ayırmıştır. İlk grup kontrol grubudur. Kontrol grubu yalnızca vergi denetimlerinin yapıldığı gruptur. İkinci grup mali değişim grubudur. Mali değişim, mükelleflerin vergi ödemeleri karşılığında kamu mal ve hizmetlerinden faydalandığı inancını ifade eder. Bu, mükellefler ile devlet arasında vergi ve kamu hizmeti mübadelesini içeren yazısız, psikolojik bir sözleşme olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Üçüncüsü ahlaki ikna grubudur. Ahlaki ikna, bireylerin vergi uyumunun sağlanmasında dürüstlük, sosyal sorumluluk veya bağımlılık gibi faktörlerin etkisine dayanmaktadır. Dördüncüsü ise pozitif ödüllere dayalı olarak vergi uyumunun artırılmasını öngören gruptur. Bu dört grup da kendi içinde yüksek gelir ve düşük gelirli olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır. Deney sürecinde mükelleflere gruplarına göre paralar dağıtılmış ve paraların 1/3'ünü vergi olarak geri ödemeleri istenmiştir. Sürecin sonunda her mükelleften anket doldurması istenmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre vergi uyumunun en yüksek orana sahip olduğu grup pozitif ödül grubudur. Onu ise mali değişim grubu takip etmiştir.

Bazart ve Pickhardt (2009), pozitif ödüllerin gelir vergisi kaçırma davranışı üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla üniversite öğrencileriyle deneysel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Yedi denek kullanılarak yaptıkları çalışma üç oturum olarak gerçekleşmiştir. Her oturumda deneklere 100 jeton

verilmiş ve 20 jetonun vergi olarak ödenmesi istenmiştir. İlk oturum vergilerle finanse edilen hizmet veya malların gösterildiği, ikinci oturum tamamen uyumlu mükelleflerin çekilişe katılma hakkı kazandığı ve üçüncü oturum ise sıkı denetimin yapıldığı oturum olarak belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ödülün verildiği grubun vergiye gönüllü uyum sağladığı ve uyum oranının yüksek olduğu görülmüştür.

Kastlunger vd. (2011) 86 üniversite öğrencisiyle yaptığı deneysel çalışmada ödüllerin vergi uyumu üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Çalışmada üç grup ve üç farklı deney koşulu oluşturulmuştur. Bunlar:

- Ödülsüz kontrol grubu: Vergi uyumu ödüllendirilmemiştir. Kaçırılan verginin üç katı ceza kesilmiştir.
- 200 deneysel para ödülü grubu: Vergiye uyumlu olunması halinde ödül vardır. Kaçırılan verginin iki katı kadar ceza ödemektedir.
- 400 deneysel para ödülü grubu: Vergiye uyumlu olunması halinde ödül vardır. Kaçırılan verginin bir katı kadar ceza ödemektedir.

Çalışmada her koşul için 15 kişilik gruplar halinde 2 oturum gerçekleştirilmiştir. Her dönem 1000 deneysel para birimi gelir elde etmişler ve bunun %20'sini vergi olarak ödemişlerdir. Denetim olasılığı oranı ise %15'tir. Katılımcılara vergi denetimi uygulanacak dönemler deney başlamadan rastgele seçilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre deneklerin ya tüm geliri kaçırdıkları ya da tüm dönemlerde vergilerini ödeyerek uyumlu oldukları gözlenmiştir. Bu durum ödüllerin 'ya hep ya hiç' tutumuna neden olduğu göstermiştir. Vergiye uyum, kontrol grubunda en az 400 birimlik ödül grubunda en fazladır. Öte yandan ödüllendirilen denetlenmiş mükelleflerin ödül almayan denetlenmiş mükelleflere kıyasla daha fazla vergiye uyum gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Brockman vd. (2015) 97 öğrencinin katılımıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada ödül, bağış veya denetimin vergi uyumunu artırmadaki etkinlikleri araştırılmıştır. Çalışmada denetim, bağış ve şans grubu olmak üzere üç grup oluşturulmuştur. Her gruptaki öğrenciler altı turluk bir deneye tabi tutulmuştur. Herkese 100 jeton sabit olarak verilmiştir. Her aşamada 20 jeton kazanmak için ise bilgisayarda önemsiz sorular sorulmuş ve doğru bilenlere 20 jeton verilmiştir (en fazla 240 jeton). Deney, vergi oranı ilk aşamada %10 son aşamada %60 olacak şekilde artırılarak gerçekleştirilmiştir. Denetim oranı sabittir. Para cezası ise kaçırılan vergi kadardır. 6 aşamanın sonucunda ise vergiye uyumlu olan şans grubu için 10.000 Euro kazanma şansı olan çekiliş bileti verilmiştir. Bağış grubunda ise vergilerinin nereye harcanabileceğini seçme hakkı verilmiştir. Çalışmanın sonuçları ödüllerin (bilet ve bağış) vergi uyumu davranışı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Ancak bu etki cinsiyet olarak farklılaşmaktadır. Ödül gruplarında kadınların vergiye uyumu artarken erkeklerin vergi kaçakçılığı oranları artmıştır. En çok uyumun ise denetim grubunda olduğu görülmüştür.

Koessler vd. (2016) İsviçre’de yaptığı çalışmada vergi mükelleflerini üç gruba ayırmıştır. Bu gruplardan birindeki mükellefler herhangi bir vergi ödeme taahhüdünde bulunmamış ve onlara herhangi ödül vaat edilmemiştir. Diğer gruptaki mükellefler hem 2013 yılı boyunca tüm vergilerini zamanında ödeyeceği taahhüdünde bulunmuş hem de mükelleflere taahhütlerini yerine getirmeleri halinde para ödülü için çekilişe katılma hakkına sahip olacakları vaat edilmiştir. Üçüncü gruptaki mükellefler ise aynı şekilde taahhütte bulunmuş ve mükelleflerin taahhütlerini yerine getirmeleri durumunda hafta sonu sağlıklı yaşam tesisinde ücretsiz konaklama için çekilişe katılım hakkı kazanacakları söylenmiştir. Çalışmanın sonucunda herhangi taahhütte bulunmayan grupta vergiye uyumun çok düşük olduğu (%35-38) görülmüştür. Vergiye en çok uyum gösteren grup sağlıklı yaşam merkezi tatili ödülü vaat edilen gruptur (%74). Böylece vergi uyumunun sağlanmasında doğrudan parasal ödüller yerine tatil, ücretsiz konaklama, park gibi ödüllerin daha teşvik edici olduğu sonucuna varılmıştır.

Bornman ve Stack (2015), Güney Afrika’nın Gauteng bölgesindeki Ekurhuleni şehrinde yaşayan ve inşaat ve emlak sektöründe çalışan 176 mükellefe anket uygulayarak vergi uyumunun ödüllendirilmesinin mükellef tutum ve davranışlarını üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada vergi uyumunu artırmada ödüllerin cezalardan daha çok tercih edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Literatür incelendiğinde genellikle gerçek mükellef ve gerçek paraya dayalı deneysel çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir (Koessler vd., 2016). Buna ek olarak mükelleflerin vergi uyumunun ödüllendirilmesi konusundaki görüşlerini araştırmaya yönelik ise sadece bir saha araştırmasına rastlanılmıştır. Vergi uyumunun ödüllendirilmesi neredeyse vergi uyumu kadar eski bir kavram olmasına karşın özellikle saha araştırması kapsamındaki çalışma azlığı dikkat çekicidir. Bu nedenle bu çalışma bundan sonraki saha çalışmalarına öncül olması açısından önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın metodolojisi başlığında ilk olarak çalışmanın amacı ve önemine değinilecektir. Daha sonra araştırmanın kapsam ve kısıtları başlığı altında araştırmanın örnekleminde bahsedilecektir. Araştırmanın yöntemi başlığı altında ise yöntem ve uygulanacak analizlere değinilecektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Vergi uyumu ile ilgili literatür tarandığında birçok çalışmaya rastlanmaktadır. Vergi uyumu ile ele alınan temel konu ise genellikle vergiye gönüllü uyumdur. Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörler; ekonomik, sosyal, kültürel, yönetsel ve kurumsal olmak üzere başlıklara ayrılmıştır (Taşkın, 2010: 71-76). Öte yandan vergiye gönüllü uyumda mükellefin herhangi bir müdahale olmaksızın vergisel yükümlülüklerini yerine getirmesi beklenildiği için mükellefin vergiye bakışı, vergiyle ilgili bilgisi, sosyal normlar ve mükellef psikolojisi de vergi uyumunda etkili olmaktadır (Çiçek vd., 2019: 240). Ödüllerin ise gönüllü vergi uyumunu artırmada önemli rollerinin olduğu daha önce yapılan çalışmalarda ortaya koyulmuştur (Alm vd., 1992a; Torgler, 2003; Bazart ve Pickhardt, 2009; Kastlunger

vd., 2011; Brockman vd., 2015; Koessler vd. , 2016). Literatürden yola çıkarak ödüllerin vergiye gönüllü uyumun sağlanmasında önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Bu çerçevede çalışmanın amacı Çanakkale İli Biga İlçesi özelinde gerçek usulde vergilendirilen mükelleflerin vergiye uyumun ödüllendirilmesi hususundaki görüşlerinin araştırılmasıdır.

Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

Araştırmanın kapsamını Çanakkale ili Biga ilçesinde bulunan ve gerçek usulde vergilendirilen gelir vergisi mükellefleri oluşturmaktadır. Tablo 1’de 2020 yılı sonu itibarıyla Çanakkale’deki mükellef sayıları gösterilmiştir.

Tablo 1. Çanakkale’deki Mükellef Sayıları

İlçe	Gerçek Usulde Vergilendirilen Gelir Vergisi Mükellefi	Basit Usulde Vergilendirilen Gelir Vergisi Mükellefi
Ayvacak	1.140	858
Bayramiç	668	1.086
Biga	2.293	1.761
Bozcaada	312	100
Çan	1.313	764
Çanakkale-Merkez	5.765	1.895
Eceabat	245	251
Ezine	966	1.049
Gelibolu	1.215	832
Gökçeada	376	373
Lapseki	560	590
Yenice	713	844
TOPLAM	15.596	10.403

Kaynak: Çanakkale Defterdarlığı Gelir Müdürlüğü’nden elde edilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi 2020 yılı sonu itibarıyla Çanakkale’de gerçek usulde vergilendirilen faal gelir vergisi mükellefi sayısı 15.596 iken, basit usulde vergilendirilen faal gelir vergisi mükellefi sayısı ise 10.403’tür. Araştırmanın evrenini oluşturan Biga ilçesinde ise 2.293 adet gerçek usulde vergilendirilen faal gelir vergisi mükellefi bulunduğu görülmektedir. Evreni temsil edebilecek örneklem sayısı ise %99 güvenilirlik seviyesinde ve %10 hata payında 156 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, araştırma kapsamında toplam 250 adet anket dağıtılmış, bunlardan bir kısmına geri dönüş alınamamıştır. Toplanan anketlerin ise 193’ü tam ve geçerli olarak kabul edilmiş ve analize dahil edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmacının çeşitli yöntemler kullanarak bizzat kendisinin topladığı verilere birincil veriler denilmektedir. Birincil verilerin elde edilmesinde kullanılan yöntemlerden biri de anket yöntemidir (Altunışık vd., 2005: 68). Anket yöntemi sosyal bilimlerde veri toplanmasında sık kullanılan yöntemler arasındadır (Babbie, 2007: 204). Çalışmada kullanılan anket formunun oluşturulmasında Bornman ve Stack (2015)’in çalışmasından faydalanılmıştır.

Anket yöntemi ile toplanan veriler IBM SPSS Statistics 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. İlk olarak verilerin normal dağılıp dağılmadığını test edebilmek için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Daha sonra Güvenilirlik analizi olan Cronbach's Alpha uygulanmıştır. Demografik faktörlere ve likert tipi sorulara frekans analizi uygulanmıştır. Vergi uyumunun ödüllendirilmesine ilişkin görüşler ve demografik faktörlerin ilişkisini sınamak amacıyla t-Testi ve ANOVA testleri uygulanmıştır.

Araştırmanın hipotezleri şu şekilde kurulmuştur:

H₁: Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle ilgili görüşleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₂: Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle ilgili görüşleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₃: Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle ilgili görüşleri ile eğitim seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

H₄: Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle ilgili görüşleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Tanımlayıcı İstatistikler

Anket formunda yer alan 5 adet 5'li likert ölçekli sorulara ilişkin ortalama, standart sapma, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) gibi bazı tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de gösterilmiştir. Bununla birlikte, çalışmanın devamında kolaylık sağlanabilmesi için anket formunda yer alan sorulara kod isim de verilmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Soru	Kod İsim	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Vatandaşların vergiye uygun davranışlarını ödüllendirmenin (Uyumsuz davranışları cezalandırmanın aksine) daha fazla kişinin vergilerini ödemesine neden olabileceğine inanıyorum.	S1	3,5907	1,13	-0,769	-0,309
Tüm vatandaşlardan kanun zoruyla vergiye uyumlu olması beklenildiğinde vergi uyumunun ödüllendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum.	S2	3,1451	1,08	-0,042	-0,719
Vergiye uyumunun ödüllendirilmesi, vergi işlemlerine katlanmamı kuvvetlendirecektir.	S3	3,5596	0,96	-0,757	-0,008
Ödül programı, vergiye uyumlu olduğum için hükümet tarafından takdir edildiğimi hissettirecektir.	S4	3,5181	1,07	-0,562	-0,616
Ödül programı, hükümetin vatandaşları ülkenin ekonomik refahında önemli rol oynayan oyuncular olarak kabul etmekte ciddi olduğuna inanmamı sağlayacak.	S5	3,3731	1,08	-0,365	-0,845

Değişkenlere ilişkin ortalamalara bakıldığında, en yüksek ortalamanın 3,5907 değeri ile S1’de; en düşük ortalamanın ise 3,1451 değeri ile S2’de olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların kendilerine yöneltilen ifadelere genellikle olumlu cevap verdikleri görülmüştür. İkinci olarak standart sapmalara bakıldığında ise değerlerin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Standart sapma değerinin en büyük olduğu değişken 1,13 ile S1 olurken; en düşük 0,96 ile S3 olmuştur. Standart sapma verilerin ortalamaya yakınlık derecesi hakkında bilgi vermektedir. Bu değer ne kadar büyükse ortalamadan o kadar uzak yerlerde dağılmış; ne kadar küçükse ortalamaya o kadar yaklaşmış demektir. Tablo 2’deki değişkenlerin standart sapmalarına bakıldığında büyük sapmaların söz konusu olmadığı görülmektedir. Son olarak, verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılacaktır. Çarpıklık değeri verilerin sağa-sola çarpıklık değerini ifade ederken; basıklık değeri ise verilerin basık bir görünümde mi yoksa sivri bir görünümde mi olduğu hakkında bilgi vermektedir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin değerlendirilmesinde kullanılan bu değerlere bakıldığında tüm değişkenlerin biraz sola çarpık ve biraz basık olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, George ve Mallery (2020: 114)’e göre basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2 ile -2 değerleri arasında yer alması, verilerin normal dağılım gösterdiğinin bir işaretidir. Buna göre, değişkenlerin normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Ancak, verilerin normal dağılım gösterip göstermedikleri Kolmogrov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk Testi ile ayrıca test edilecektir.

Tablo 3. Normallik Testi Bulguları

Soru	Kolmogorov-Smirnov		Shapiro-Wilk	
	Test istatistiği	p değeri	Test istatistiği	p değeri
S1	0,320	0,000	0,838	0,000
S2	0,174	0,000	0,913	0,000
S3	0,329	0,000	0,832	0,000
S4	0,306	0,000	0,853	0,000
S5	0,273	0,000	0,875	0,000

Tablo 3’te Kolmogrov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk Testi bulguları gösterilmektedir. Buna göre, tüm değişkenlerin anlamlılık değerlerinin 0,05’ten küçük olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Kolmogrov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk Testine göre verilerin normal dağılım göstermediği söylenebilmektedir. Bu noktada, ilgili test sonuçları ile basıklık ve çarpıklık değerlerinin sonuçlarının birbiriyle örtüşmediği görülmektedir. Ancak, sosyal bilimler alanlarında normallik dağılımları konusunda basıklık ve çarpıklık değerleri (George & Mallery, 2020: 114) üzerinden yorumlar yapılması son dönemde daha geçerli olarak görülmektedir. Bu sebeple, çalışmanın devamında verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilerek, varyans testlerinden t-Testi ve ANOVA Testi uygulanacaktır.

Tablo 4. Güvenilirlik Analizi Bulguları

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	İfade Sayısı
0,740	0,745	5

Varyans testlerine geçmeden önce ifadelerin güvenilirliğinin ölçülmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Cronbach's Alpha güvenilirlik testine ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterilmektedir. Test sonuçlarına göre kullanılan ifadelerin test istatistiğinin 0,74 olarak bulunduğu görülmektedir. Kılıç (2016: 48)'a göre test istatistiğinin 0,7 ile 0,9 arasında yer alması, ifadelerin iyi düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Böylece, ifadelerin iyi derecede güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmada uygulanan anketin analizine yönelik bulgulardan önce demografik değişkenlere ilişkin bulgulara değinilecektir. Mükelleflerin vergiye uyumun ödüllendirilmesine ilişkin görüşlerini kapsayan bulgulara ise frekans analizi bulguları başlığında değinilecektir. Demografik değişkenler ve mükelleflerin vergiye uyumun ödüllendirilmesi arasındaki ilişki ise T-Testi bulguları ile yorumlanacaktır.

Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle ilgili görüşlerine etki edebilecek çeşitli demografik faktörler bulunmaktadır. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu ve gelir düzeyi ile ilgili demografik özellikleri Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Katılımcılara İlişkin Demografik Bulgular

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	130	67,4
	Kadın	63	32,6
Yaş	20-29 yaş arası	47	24,4
	30-39 yaş arası	54	28,0
	40-49 yaş arası	51	26,4
	50-59 yaş arası	31	16,1
	60-69 yaş arası	8	4,1
	70 ve üzeri yaş	2	1,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	31	16,1
	Lise	46	23,8
	Ön Lisans	47	24,4
	Lisans	60	31,1
	Lisansüstü	9	4,7
Gelir Düzeyi	2.000 TL'den az	8	4,1
	2.000 – 4.000 TL arası	88	45,6
	4.001 – 6.000 TL arası	67	34,7
	6.000 TL üzeri	30	15,5

Tablo 5'te ilk olarak katılımcıların cinsiyetine bakıldığında %67,4'ünün erkek, %32,6'sının ise kadın olduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak, katılımcıların %24,4'ünün 20-29 yaş arasında, %28'inin 30-39 yaş arasında, %26,4'ünün 40-49 yaş arasında, %16,1'inin 50-59 yaş arasında, %4,1'inin 60-69 yaş arasında, %1'inin ise 70 ve üzeri yaşta olduğu görülmektedir. Buna göre, katılımcıların çoğunlukla genç-orta yaş grubunda yer aldığı söylenebilmektedir. Üçüncü olarak eğitim durumuna bakıldığında ise %16,2'sinin ilköğretim, %23,8'inin lise, %24,4'ünün ön lisans, %31,1'inin lisans ve %4,7'sinin de lisansüstü eğitim derecesine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Böylece, katılımcıların %60,2'sinin yükseköğretim seviyesinde eğitim derecesine sahip olduğu görülmektedir. Son olarak, gelir düzeylerine bakılacaktır. Burada katılımcıların %4,1'inin 2.000 TL'den az, %45,6'sının 2.000-4.000 TL arasında, %34,7'sinin 4.001-6.000 TL arasında, %15,5'inin ise 6.000 TL üzeri aylık gelire sahip olduğu görülmektedir.

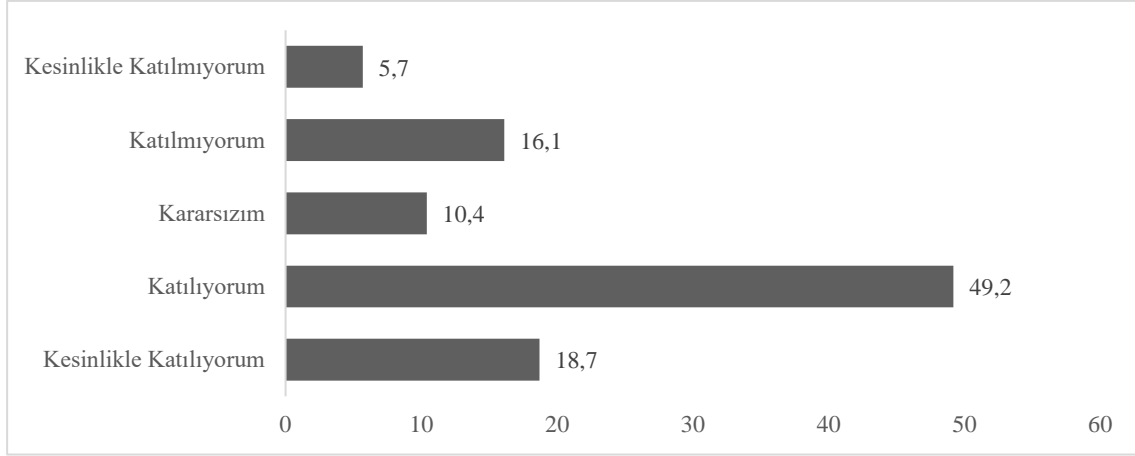
Frekans Analizi Bulguları

Katılımcılara yöneltilen 5'li likert tipi sorulara ilişkin frekans analizi bulguları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Frekans Analizi Bulguları

Soru	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama
S1	11 (%5,7)	31 (%16,1)	20 (%10,4)	95 (%49,2)	36 (%18,7)	3,5907
S2	11 (%5,7)	46 (%23,8)	61 (%31,6)	54 (%28)	21 (%10,9)	3,1451
S3	5 (%2,6)	29 (%15)	33 (%17,1)	105 (%54,4)	21 (%10,9)	3,5596
S4	6 (%3,1)	39 (%20,2)	26 (%13,5)	93 (%48,2)	29 (%15)	3,5181
S5	7 (%3,6)	45 (%23,3)	34 (%17,6)	83 (%43)	24 (%12,4)	3,3731

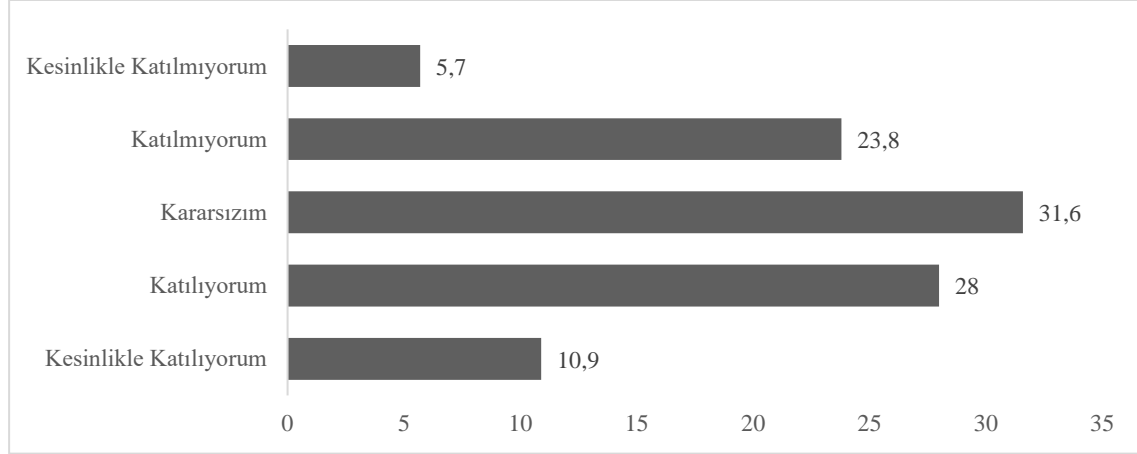
Tablo 6'ya bakıldığında, katılımcıların ifadelere genellikle olumlu cevap verdikleri görülmektedir. En çok katıldıkları ifade 3,5907 ortalama ile S1 olurken, diğerleri ise sırayla; 3,5596 ortalama ile S3 ifadesi, 3,5181 ortalama ile S4 ifadesi, 3,3731 ortalama ile S5 ifadesi ve 3,1451 ortalama ile S2 ifadesi olmuştur. Buna göre katılımcılar en çok “Vatandaşların vergiye uygun davranışlarını ödüllendirmenin (Uyumsuz davranışları cezalandırmanın aksine) daha fazla kişinin vergilerini ödemesine neden olabileceğine inanıyorum.” ifadesine katılırken, en az da “Tüm vatandaşlardan kanun zoruyla vergiye uyumlu olması beklenildiğinde vergi uyumunun ödüllendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum.” ifadesine katılmışlardır.

Grafik 1. S1 ifadesine ilişkin verilen cevapların dağılımı (%)

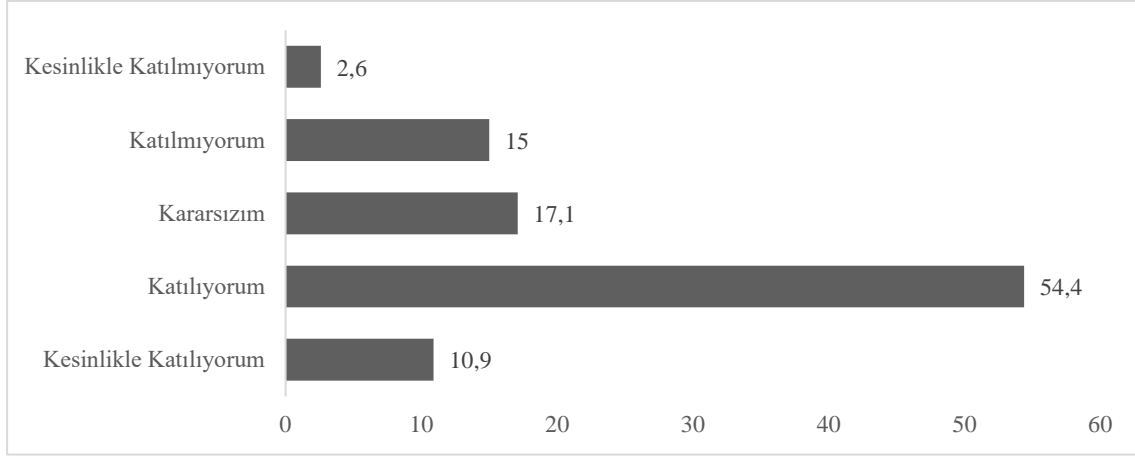
Grafik 1’de gösterildiği üzere katılımcıların %49,2 ‘sinin “Vatandaşların vergiye uygun davranışlarını ödüllendirmenin (Uyumsuz davranışları cezalandırmanın aksine) daha fazla kişinin vergilerini ödemesine neden olabileceğine inanıyorum.” ifadesine katıldıkları görülmektedir. Buna göre vergisel yükümlülüklerini yerine getirmeyen vatandaşların vergiye uyumun ödüllendirilmesi yoluyla vergisel yükümlülüklerini dürüst bir şekilde yerine getirebileceği çıkarımında bulunulabilir. Buna bağlı olarak vergi cezalarının vergi uyumunu sağlama konusunda kısmen işlevsiz olduğu sonucuna da varılabilir. Bu çıkarım Doran (2009)’un çalışmasında ulaştığı sonuç ile benzerlik göstermektedir. Doran’a göre vergisel yükümlülüklerini yerine getirmeyen veya vergi suçu işleyen kişilerin cezalandırılması ancak mükelleflerin vergiye uyumlu ve vergiye uyumsuz olarak ayrışmasına neden olmakta ancak vergiye uyumsuz mükelleflerin vergiye uyumlu olmasını teşvik etmemektedir. Yine benzer bir sonuç Murphy (2005)’nin yaptığı çalışmada ortaya konmuştur. Çalışmada mükellefleri zorlamanın veya tehdit etmenin vergiye uyumu azaltacağı sonucuna ulaşmıştır. Torgler (2003) çalışmasında “uyumsuzluk için sopa” yerine “uyum için havuç” vermenin vergi uyumunu artırdığına yönelik kanıtlar bulmuştur. Bu kanıtlar da katılımcıların S1’e verdikleri cevabı doğrular niteliktedir. Torgler çalışmasında ödüllendirme sisteminin cezalandırmaya göre vergi uyumunu daha fazla artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Buna karşın vergi kanunlarına uymayan veya vergi suçu işlemeye meyilli olan kişilere karşı vergi ceza ve denetimlerinin pozitif etki oluşturabileceği sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Mohdali vd. (2014) vergi denetim ve ceza tehditlerinin mükellefler üzerindeki etkisini araştırdıkları çalışmalarında vergiye uyumlu vatandaşların ceza ve denetim tehdidi karşısında vergiye uyumunun azaldığı ancak vergi yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçan mükelleflerin ceza tehdidi nedeniyle bu yükümlülüklerini yerine getirmeye daha meyilli olacağı sonucuna ulaşmıştır. Mendoze vd. (2017) çalışmasında vergiye uyum ile denetim ve vergi cezaları arasında “U” şeklinde bir ilişki gözlemlemiştir. Bir başka ifadeyle belli bir yere kadar denetim ve cezalardaki artış vergi uyumunu sağlarken o oranın üzerindeki vergi denetim ve cezalar vergiye uyumu düşürmektedir.

Vergiye uyumun sağlanmasında vergi ceza ve denetimlerinin genel olarak çok da etkin olmadığı hatta vergiye uyumlu mükellefleri de vergi ceza ve denetim tehditlerinin vergiye uyumsuz olmaya ittiği yapılan pek çok çalışmada ortaya koyulmuştur. Buna dayanarak mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunun sağlanmasında pozitif bir motivasyon olarak ödüllendirmenin cezalandırma tehdidinden daha etkin olacağı söylenebilir.

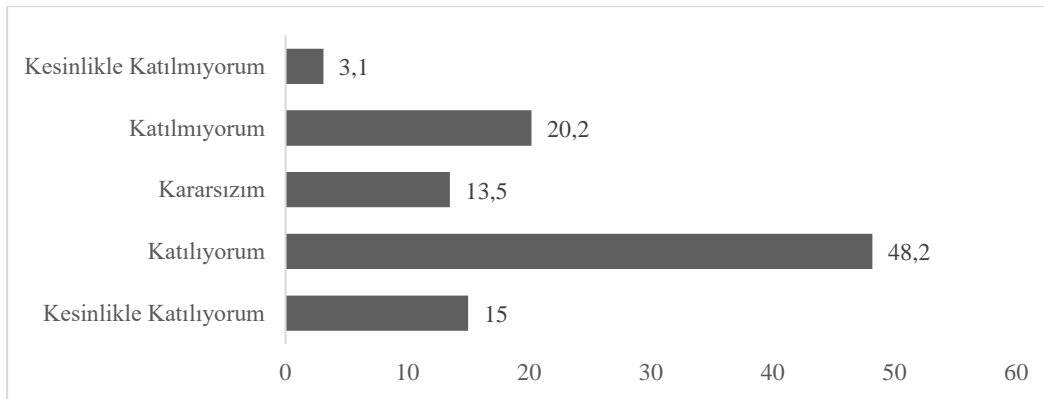
Grafik 2. S2 ifadesine ilişkin verilen cevapların dağılımı (%)

Katılımcıların %31,6'sının “Tüm vatandaşlardan kanun zoruyla vergiye uyumlu olması beklenildiğinde vergi uyumunun ödüllendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum.” ifadesine “kararsızım” yanıtı verildiği görülmektedir. Bu yanıtı %28 ile “katılıyorum” yanıtı takip etmektedir. Hemen ardından ise %23,8 ile “katılmıyorum” yanıtı gelmektedir. Katılımcılara göre mükellefler vergi kanunlarına uymak zorunda oldukları için vergiye uyumlu olmaları ondan beklenen bir davranıştır. Bu nedenle bu davranışın ödüllendirilmesine gerek yoktur. Ancak kararsızların oranının fazla olması bu iki uygulamanın birlikte uygulanıp uygulanamayacağı konusunda bir kafa karışıklığı olduğunu da göstermektedir. Aslında bireylerin vergiye uyum göstermesinde tek bir faktör yoktur. Denetim ve cezaya dayalı bir vergiye uyum yaklaşımı iyi bir başlangıç olabilir ancak vergiye uyumun sağlanmasında kesin bir çözüm değildir. Bu yaklaşıma eşlik edecek mükelleflerin vergiye yüksek uyum göstermesi karşılığı olarak ödüllendirilmeleri, vergilerinin daha etkin kullanıldığını gözlemleyebilmeleri veya sosyal açıdan vergi ödeme yükümlülüğünü yerine getirmeleri gibi faktörler de vergiye uyumun artmasında önemlidir (Alm vd., 1995: 12).

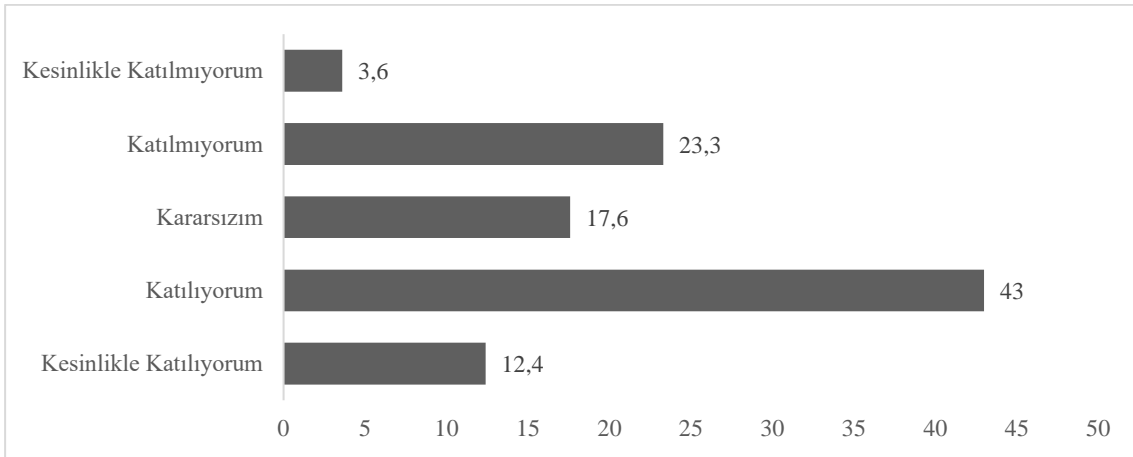
Grafik 3. S3 ifadesine ilişkin verilen cevapların dağılımı (%)

Katılımcıların %54,4 ‘ü “Vergiye uyumunun ödüllendirilmesi, vergi işlemlerine katılmamaı kuvvetlendirecektir.” ifadesine “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Vergi işlemleri vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinden verginin vergi idaresine ödenmesine kadar geçen süredeki tüm işleri kapsamaktadır. Bu işlemlerin yürütülmesinde vergi mevzuatı ve mükellef ile vergi idaresi arasındaki iletişim önemli bir rol oynamaktadır. Vergi mevzuatının karışıklığı ve anlaşılmasının zorluğu ve vergi idaresi ile mükellef arasındaki ilişkiler vergiye gönüllü uyumu etkileyen etkenler arasında yer almaktadır (Uyanık, 2019: 380-381). Saad (2014) çalışmasında mükelleflerin vergi konusundaki teknik bilgileri ve vergi mevzuatındaki karmaşıklıkların gönüllü vergi uyumu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Feld ve Frey (2002), çalışmasında vergi idaresinin vergi kaçakçılığında izlediği caydırıcı politikaların mükelleflerin içsel motivasyonunu dışlanmasına neden olduğu, teşvik eden politikaların ise içsel motivasyonda artışa neden olduğu sonucuna varılmıştır. Yine benzer şekilde Gangl vd. (2013) vergi idaresi ile mükellef arasındaki olumlu ilişkinin vergi uyumunu artıracığı sonucuna ulaşmıştır. Gangl’a göre vergi idaresinin mükellefe karşı tutumunu hizmet etme yönünde değiştirmesi ve mükellefe güven vermesi gönüllü vergi uyumunu artırmaktadır. Vergi uyumunun ödüllendirilmesi de mükelleflerde benzer bir sonuca yol açarak vergi işlemlerine katılmasına ve vergiye gönüllü uyumunun sağlanmasına yol açacağı söylenebilir.

Grafik 4. S4 ifadesine ilişkin verilen cevapların dağılımı (%)

Katılımcıların %48,2'si “Ödül programı, vergiye uyumlu olduğum için hükümet tarafından takdir edildiğimi hissettirecektir.” ifadesine “katılıyorum” yanıtı vermiştir. Bu yanıt parasal olmayan ödüllerin içsel motivasyonu artırıcı gücünün bulunduğu sonucuna varan çalışmaları doğrular niteliktedir (Kunz & Linder, 2012; Deci, 1971). Parasal bir ödül dışsal motivasyonu sağlarken, parasal olmayan ilişkisel ödüller içsel motivasyonu artırmaktadır. Bir üst tarafından takdir edilmek veya bu düşünceye kapılmak içsel motivasyonu artırarak takdir edilmesine neden olan iş veya davranışta süreklilik göstermesini sağlamaktadır. Benzer şekilde vergiye gönüllü uyumun artırılmasında da mükellefin takdir edildiği duygusuna kapılmasını sağladığı için ödül programı kullanılabilir.

Grafik 5. S5 ifadesine ilişkin verilen cevapların dağılımı (%)

Katılımcıların %43'ü “Ödül programı, hükümetin vatandaşları ülkenin ekonomik refahında önemli rol oynayan oyuncular olarak kabul etmekte ciddi olduğuna inanmamı sağlayacak.” ifadesine “katılıyorum” yanıtını vermiştir. Alm vd. (1992a) çalışmasında bireylerin ödedikleri vergilerle finanse edilen bir kamu malından kendilerinin veya bir başkasının faydalandığını düşünmelerinin vergiye uyumu artırdığı sonucuna varmıştır. Başka bir deyişle vergilerinin kamu yararına kullanıldığını bilmesi mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu artırmaktadır. Buradan hareketle mükelleflerin ödedikleri vergiler ile ekonomiye katkı sağladıklarını düşünmelerinin vergiye uyumu artırdığı söylenebilir. Bu katkıyı daha somut bir şekilde hissetmeleri ise ödül programı sayesinde olabilir.

Katılımcıların cevapları genel olarak değerlendirildiğinde vergi uyumunun ödüllendirilmesinin mükellef tutum ve davranışlarında değişikliğe neden olarak vergi uyumunun artırılmasında etkili olacağı söylenebilir. Ödül sisteminin parasal veya ilişkisel ödüllerden oluşması mükelleflerin ödüllere yüklediği anlamda önemli bir değişikliğe yol açmamaktadır. Ödül her ne olursa olsun bu ödüller sayesinde katılımcılar takdir edildiklerini, vergi işlemlerini yürütmeye ve vergi ödeme konusunda daha istekli olacaklarını ifade etmişlerdir.

Vergiye Uyumun Ödüllendirilmesine İlişkin Görüşlerle Demografik Faktörler İlişkisi

Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesine ilişkin görüşleri ile demografik özellikleri arasında bir farklılaşma olup olmadığı varyans testleri ile sınanacaktır. Burada öncelikle katılımcıların görüşleri ile cinsiyetleri arasında bir farklılaşma olup olmadığına bakılacaktır.

Tablo 7. Katılımcıların Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Ödüllendirilmesi ile İlgili Görüşlerinin Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t-Testi Bulguları

Sorular	Cinsiyet	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	t istatistiği	p değeri
S1	Erkek	130	3,5923	1,1727	0,029	0,997
	Kadın	63	3,5873	1,0570		
S2	Erkek	130	3,2154	1,1274	1,373	0,172
	Kadın	63	3,000	0,9672		
S3	Erkek	130	3,5385	1,0355	-0,479	0,633
	Kadın	63	3,6032	0,7940		
S4	Erkek	130	3,4615	1,1422	-1,143	0,255
	Kadın	63	3,6349	0,9034		
S5	Erkek	130	3,3615	1,1067	-0,212	0,833
	Kadın	63	3,3968	1,0402		

Tablo 7’de katılımcıların görüşleri ile cinsiyetleri arasındaki farklılaşmayı sınamak için yapılan t-Testi bulguları gösterilmektedir. Sorular bazında erkek ve kadınların ortalamalarına bakıldığında birbirlerine çok yakın oldukları görülmektedir. Ayrıca, S1’e ilişkin test istatistiği 0,029 ve anlamlılık değeri 0,997 olarak; S2’ye ilişkin test istatistiği 1,373 ve anlamlılık değeri 0,172 olarak; S3’e ilişkin test istatistiği-0,479 ve anlamlılık değeri 0,633 olarak; S4’e ilişkin test istatistiği-1,143 ve anlamlılık değeri 0,255 olarak; S5’e ilişkin test istatistiği-0,212 ve anlamlılık değeri 0,833 olarak bulunmuştur. Buna göre, anlamlılık değerlerinin 0,10’nun üzerinde olduğu, başka bir deyişle, katılımcıların görüşleri ile cinsiyetleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. Bu sonuç, Mamun vd. (2014)’nin yaptığı çalışma ile benzerlik göstermektedir. Mamun vd. (2014) çalışmasında vergi uyumunda cinsiyet faktörünün etkili olmadığını ortaya koymuştur. Buna karşın Brockmann vd. (2015), yaptıkları deneysel çalışmada ödül sisteminin kadınların vergiye uyumunu artırdığını ancak erkeklerde uyumsuzluğa neden olduğu sonucuna varmışlardır.

İkinci olarak katılımcıların görüşleri ile yaşları arasında bir farklılaşma olup olmadığına bakılacaktır.

Tablo 8. Katılımcıların Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Ödüllendirilmesi ile İlgili Görüşlerinin Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Bulguları

Sorular	Yaş	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	F istatistiği	p değeri
S1	20-29 yaş	47	3,4681	1,2131	0,562	0,729
	30-39 yaş	54	3,7222	1,0536		
	40-49 yaş	51	3,5098	1,2226		
	50-59 yaş	31	3,6129	0,9549		
	60-69 yaş	8	3,6250	1,4079		
	70 ve üzeri	2	4,5	0,7071		
S2	20-29 yaş	47	3,2979	1,1017	0,585	0,711
	30-39 yaş	54	3,0926	1,1699		
	40-49 yaş	51	3,1765	1,0901		
	50-59 yaş	31	2,9032	0,9436		
	60-69 yaş	8	3,25	0,8864		
	70 ve üzeri	2	3,5	0,7071		
S3	20-29 yaş	47	3,4468	1,1943	0,984	0,429
	30-39 yaş	54	3,6296	0,8533		
	40-49 yaş	51	3,4314	0,9001		
	50-59 yaş	31	3,7742	0,8450		
	60-69 yaş	8	3,8750	0,8345		
	70 ve üzeri	2	3	1,4142		
S4	20-29 yaş	47	3,4043	1,3296	0,558	0,732
	30-39 yaş	54	3,7037	0,9442		
	40-49 yaş	51	3,4510	0,9862		
	50-59 yaş	31	3,5161	1,0286		
	60-69 yaş	8	3,5	0,9258		
	70 ve üzeri	2	3	1,4142		
S5	20-29 yaş	47	3,2766	1,2632	0,496	0,779
	30-39 yaş	54	3,3519	1,0843		
	40-49 yaş	51	3,3725	0,9790		
	50-59 yaş	31	3,4516	0,9946		
	60-69 yaş	8	3,8750	0,9910		
	70 ve üzeri	2	3	1,4142		

Katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesi hakkındaki görüşleri ile yaşları arasındaki farklılaşma ANOVA Testi ile sınanmış, teste ilişkin bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir. Buna göre, S1’in test istatistiği 0,562 ve anlamlılık değeri 0, 729 olarak; S2’nin test istatistiği 0,585 ve anlamlılık değeri 0,711 olarak; S3’ün test istatistiği 0, 984 ve anlamlılık değeri 0,429 olarak; S4’ün test istatistiği 0,558

ve anlamlılık değeri 0,732 olarak; S5'in test istatistiği 0,496 ve anlamlılık değeri 0,779 olarak bulunmuştur. Testlere ilişkin anlamlılık değerlerine bakıldığında tamamının 0,10'dan büyük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların görüşleri ile yaşları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri ile vergi uyumunu ele aldığı çalışmasında Gupta (2009) benzer bir sonuca ulaşarak vergi uyumu ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur. Widiyanto (2015) da çalışmasında benzer bir şekilde vergi uyumu ile yaş faktörü arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Chan vd. (2000) yaşın mükellefin vergi davranış ve tutumları ve vergiye uyumu üzerinde doğrudan bir ilişkisi olmadığını ortaya koymuştur. Ancak yaşın eğitim düzeyi üzerinde olumlu bir etkisi bulunduğu ve eğitim düzeyi arttıkça mükelleflerin görev ve sorumluluklarının daha bilincinde olma ve daha uyumlu davranma eğilimlerinin arttığını bu nedenle yaşın dolaylı yoldan vergi uyumunu artırdığı sonucuna varmıştır.

Üçüncü olarak katılımcıların görüşleri ile eğitim durumları arasında bir ilişki olup olmadığına ANOVA testi ile sınıanmıştır.

Tablo 9. Katılımcıların Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Ödüllendirilmesi ile İlgili Görüşlerinin Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Bulguları

Sorular	Eğitim Seviyesi	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	F istatistiği	p değeri
S1	İlköğretim	31	3,9355	0,8138	0,881	0,476
	Lise	46	3,5652	1,1860		
	Ön lisans	47	3,5106	0,9972		
	Lisans	60	3,5167	1,3211		
	Lisansüstü	9	3,4444	1,1304		
S2	İlköğretim	31	2,7419	0,9298	2,910	0,023**
	Lise	46	3,4348	1,1086		
	Ön lisans	47	3,1277	1,0346		
	Lisans	60	3,0500	1,0802		
	Lisansüstü	9	3,7778	1,2018		
S3	İlköğretim	31	3,5484	0,8501	0,167	0,955
	Lise	46	3,5870	1,0236		
	Ön lisans	47	3,4681	0,9290		
	Lisans	60	3,6167	1,0266		
	Lisansüstü	9	3,5556	0,8819		
S4	İlköğretim	31	3,6129	0,9193	0,974	0,423
	Lise	46	3,7174	1,0886		
	Ön lisans	47	3,2979	1,0615		
	Lisans	60	3,4833	1,1122		
	Lisansüstü	9	3,5556	1,2360		
S5	İlköğretim	31	3,4194	1,0574	2,012	0,094***
	Lise	46	3,5	0,9603		
	Ön lisans	47	3	1,1033		
	Lisans	60	3,55	1,1413		
	Lisansüstü	9	3,3333	1		

***%95 düzeyinde anlamlı, **%90 düzeyinde anlamlı.

Tablo 9’da katılımcıların görüşleri ile eğitim seviyesi arasındaki farklılaşmayı görebilmek amacıyla yapılan ANOVA testi bulgularına yer verilmiştir. Bulgulara göre, S1’in test istatistiği 0,881 ve anlamlılık değeri 0,476 olarak; S2’nin test istatistiği 2,910 ve anlamlılık değeri 0,023 olarak; S3’ün test istatistiği 0,167 ve anlamlılık değeri 0,955 olarak; S4’ün test istatistiği 0,974 ve anlamlılık değeri 0,423 olarak; S5’in test istatistiği 2,012 ve anlamlılık değeri 0,094 olarak bulunmuştur. Böylece S1, S3 ve S4 ile eğitim seviyesi arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunmadığı; buna karşın S2 için %95 güven düzeyinde ve S5 için %90 güven düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşmanın ise bulunduğu söylenebilmektedir. Böylece, S2 ve S5 ifadelerine ilişkin görüşlerde eğitim seviyesine göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunduğu söylenebilmektedir. Ancak hangi eğitim düzeyine

göre farklılık bulunduğunun tespit edilebilmesi için Post Hoc testinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu noktada uygun testin seçilebilmesi için verilerin varyanslarının homojen olduğunu varsayan testler ve varyansların homojen olmadığını kabul eden testler şeklinde iki seçenek bulunmaktadır. Bu nedenle öncelikle varyansların homojenliğinin Levene Testi ile sınanması gerekmektedir.

Tablo 10. Varyansların Homojenlik Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Levene İstatistiği	p değeri
S2	0,664	0,618
S5	0,462	0,763

Tablo 10’da S2 ve S5 ifadelerinin varyanslarının homojenliğine ilişkin Levene Testi bulguları yer almaktadır. Görüldüğü üzere S2 değişkeninin Levene Test istatistiği 0,664 ve anlamlılık değeri 0,618 olarak; S5 değişkeninin Levene Test istatistiği ise 0,462 ve anlamlılık değeri 0,763 olarak bulunmuştur. Anlamlılık değerleri 0,05’ten büyük olduğundan verilerin varyanslarının homojen dağıldığı söylenebilmektedir. Böylece, verilerin varyanslarının homojen dağıldığı anlaşıldığından Tukey Testi kullanılması uygun görülmüştür.

Tablo 11. Katılımcıların Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Ödüllendirilmesi ile İlgili Görüşlerinin Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Post Hoc Testi Bulguları

Bağımlı Değişken	Eğitim Durumu (I)	Eğitim Durumu (J)	Ortalamaların Farkı (I-J)	Std. Hata	p değeri
S2	Lise	İlköğretim	0,69285	0,2461	0,042**
S5	Lisans	Ön lisans	0,550	0,2087	0,068***

***%95 düzeyinde anlamlı, **%90 düzeyinde anlamlı.

Tablo 11’de katılımcıların S2 ve S5 ifadeleri hakkındaki görüşleri ile eğitim seviyeleri arasındaki farklılığın hangi düzeyden kaynaklandığının görülebilmesi için gerçekleştirilen Tukey Testi bulguları gösterilmektedir. İlk olarak, lise seviyesinde olanların ilköğretim seviyesinde olanlara göre daha fazla oranda S2 ifadesinde katıldığı söylenebilmektedir. Böylece, ilköğretim seviyesinde olanlar lise seviyesindekilere göre, kanun zoruyla vergiye uyumun sağlandığı durumda ödül mekanizmasına gerek olmadığını savunmaktadırlar. Bununla birlikte, eğitim seviyesi arttıkça, sadece kanuni zorlamayla değil, ödül yönteminin de içinde bulunduğu ve denetim mekanizmasının da aktif kullanıldığı bir sistemle vergiye uyumun sağlanması gerektiği fikri yaygınlaşmaktadır. İkinci olarak ise lisans seviyesinde olanların ön lisans seviyesinde olanlara göre daha fazla oranda S5 ifadesine katıldığı söylenebilmektedir. Böylece, lisans seviyesinde olanlar ön lisans seviyesinde olanlara göre, vergi uyumunun ödüllendirilmesiyle birlikte mükelleflerin kendilerini ekonomik refahın sağlanmasında daha önemli bir aktör olarak görececeklerini savunmaktadırlar. Her iki ifadede de eğitim durumu arttıkça vergi uyumunun ödüllendirilmesi gerektiği düşüncesinin artış gösterdiği söylenebilir. Özetle eğitim durumundaki artış

ile vergi uyumunun ödüllendirilmesi düşüncesi arasında pozitif bir ilişki olduğu söylenebilmektedir. Song ve Yarbrough (1978) benzer bir ilişkiyi vergi ahlakı ve demografik faktörler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında bulmuşlardır. Çalışmalarında vergi ahlakı ve eğitim düzeyi arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Diğer bir deyişle eğitim seviyesi arttıkça vergi ahlakı da artmaktadır. Benzer bir şekilde Chan vd. (2000) eğitim düzeyindeki artışa bağlı olarak mükelleflerin vergi sistemine uyum sağlama ve vergi kanunlarına uyma konusunda daha istekli olduğunu bulmuştur. Bu durumun yüksek eğitim seviyesine sahip kişilerin vergi kanunlarına daha fazla hâkim olması ve bu nedenle vergi kaçırma konusunda daha fazla bilgiye sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Öte yandan Hofmann vd. (2017) eğitim ve vergi uyumu arasında negatif ilişki bulmuştur.

Son olarak katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşleri ve gelir düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların Vergiye Uyumlu Mükelleflerin Ödüllendirilmesi ile İlgili Görüşlerinin Gelir Düzeyi Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Bulguları

Sorular	Gelir Düzeyi	Frekans	Ortalama	Std. Sapma	F istatistiği	p değeri
S1	2.000 TL'den az	8	3,25	1,2817	0,653	0,582
	2.000-4.000 TL arası	88	3,5114	1,1446		
	4.001-6.000 TL arası	67	3,6716	1,0500		
	6.000 TL üzeri	30	3,7333	1,2576		
S2	2.000 TL'den az	8	2,8750	1,2464	1,208	0,308
	2.000-4.000 TL arası	88	3,2159	1,0980		
	4.001-6.000 TL arası	67	2,9851	0,9127		
	6.000 TL üzeri	30	3,3667	1,2994		
S3	2.000 TL'den az	8	3,1250	1,1260	0,978	0,404
	2.000-4.000 TL arası	88	3,5114	1,0613		
	4.001-6.000 TL arası	67	3,5970	0,8538		
	6.000 TL üzeri	30	3,7333	0,8277		
S4	2.000 TL'den az	8	3,3750	1,0606	0,857	0,464
	2.000-4.000 TL arası	88	3,4886	1,1345		
	4.001-6.000 TL arası	67	3,4478	1,0910		
	6.000 TL üzeri	30	3,80	0,8051		
S5	2.000 TL'den az	8	3,25	1,2817	0,195	0,900
	2.000-4.000 TL arası	88	3,3409	1,1026		
	4.001-6.000 TL arası	67	3,3731	1,0987		
	6.000 TL üzeri	30	3,50	0,9738		

Katılımcıların görüşleri ile ilişkisi incelenen son demografik faktör gelir düzeyidir. Tablo 12’de belirtilen değişkenlerin arasındaki farklılaşmaya ilişkin ANOVA Testi bulguları yer almaktadır. Buna göre, S1 değişkeninin test istatistiği 0,653 ve anlamlılık değeri 0,582 olarak; S2 değişkeninin test istatistiği 1,208 ve anlamlılık değeri 0,308 olarak; S3 değişkeninin test istatistiği 0,978 ve anlamlılık değeri 0,404 olarak; S4 değişkeninin test istatistiği 0,857 ve anlamlılık değeri 0,464 olarak; S5 değişkeninin test istatistiği 0,195 ve anlamlılık değeri 0,900 olarak bulunmuştur. Testlere ilişkin anlamlılık değerlerine bakıldığında tamamının 0,10’dan büyük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların görüşleri ile gelir düzeyleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilmektedir. Gelir düzeyi ile mükelleflerin vergi uyumunun ödüllendirilmesi konusundaki görüşleri arasında ilişki bulunmamaktadır. Ancak vergi uyumu ile gelir düzeyi arasında ilişki bulunduğu dair pek çok ampirik çalışma vardır. Hoffman vd. (2017), Mamun vd. (2014), Chan vd. (2000) gelir düzeyi ile vergi uyumu arasındaki ilişkiye değinen çalışmalardan bazılarıdır. Teoride genel kanı gelir düzeyi arttıkça vergiye uyumun düştüğü yönündedir.

SONUÇ

Vergi uyumunun ödüllendirilmesi ile ilgili yapılan ampirik çalışmalarda vergi uyumunun ödüllendirilmesinin vergiye uyumu artırdığına yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlarda genel olarak vergi uyumunun ödüllendirilmesi vergi denetim ve cezalarının bir ikamesi olarak değil de bir tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir. Buradan yola çıkarak vergi uyumu ödülleri, mevcut kanun ve denetimleri ortadan kaldıracak bir uygulama olarak değil mevcut sistemin tamamlayıcısı olarak görmek daha doğru olacaktır. Çalışmada katılımcıların görüşlerinin de aynı doğrultuda olduğunu söylemek mümkündür. Ele alınan örneklemdaki katılımcıların görüşleri genel olarak vergi uyumunun ödüllendirilmesinin vergi uyumunu artıracığı yönündedir.

Katılımcıların %49,2’si vergiye uyumlu davranışların ödüllendirilmesinin uyumsuz davranışların cezalandırılmasına kıyasla daha fazla vergiye uyumu artıracığı yönünde görüş bildirmiştir. Buradan hareketle çalışmadan çıkarılacak ilk sonuç mükelleflerin görüşünün vergi uyumunun sağlanmasında genellikle vergi denetim ve cezalarının yeterli olmadığı yönündedir. Pozitif bir yaklaşım olarak değerlendirilen ödüllerin, vergi uyumunun sağlanmasında denetim ve cezalardan daha etkili olduğu söylenebilir. Öte yandan katılımcıların %28’i kanun zoruyla vergi uyumunun sağlanmaya çalışıldığı bir sistemin varlığı halinde vergi uyumunun ödüllendirilmemesi gerektiği konusunda olumlu görüş bildirmiştir. Ancak bu ifadede kararsızların oranı %31,6 ile en yüksek paya sahiptir. Bu durum denetim ve ödüllerin birlikte uygulanması hususunda katılımcılarda bir kafa karışıklığı olduğunu göstermektedir. Denetim ve ceza mekanizması vergiye uyumun sağlanmasında başlangıç olarak iyi bir uygulama olmakla birlikte kesin bir çözüm sunmamaktadır. Bu nedenle vergi uyumunun ödüllendirilmesi, denetim ve ceza sistemine ek bir mekanizma olarak uygulanabilir. Vergi uyumunun etkileyen faktörler arasında mükellef ve vergi idaresi arasındaki ilişki de sayılmaktadır. Vergi idaresinin pozitif yaklaşımları

mükelleflerin vergi sürecine adapte olmasında daha etkili olmaktadır. Çalışmada katılımcıların %54,4'ünün vergi işlemlerine katlanmada vergi ödülllerinin etkili olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Buradan hareketle vergi idaresinin gönüllü vergi uyumunu sağlamada ödül uygulamalarına başvurmasının etkili olabileceği sonucuna varılabilir. Diğer bir sonuç ise katılımcıların ödül sistemi ile vergiye uyumlu oldukları için takdir edildiklerini düşünmeleridir. Katılımcıların %48,2'si vergiye uyumun ödüllendirilmesinin hükümetin takdirini kazandığının bir göstergesi olduğunu savunmaktadır. Bir davranış nedeniyle takdir edildiğini düşünmek kişinin içsel motivasyonunu artırarak vergiye gönüllü uyumun artmasına neden olabilmektedir. Bir diğer sonuca göre ödül sistemi ile mükellefler ülkenin ekonomisine katkıda bulduklarını hissedeceklerdir. Ülke ekonomisine katkıda bulunduğu düşüncesi mükellefin motivasyonunu yükselterek vergiye uyumu artırabilecektir.

Katılımcıların vergiye uyumun ödüllendirilmesi ile ilgili görüşleri ve demografik faktörler arasındaki ilişki incelendiğinde cinsiyet, yaş ve gelir durumları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yalnızca katılımcıların vergi uyumunun ödüllendirilmesi hakkındaki görüşleri ve eğitim durumları arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça vergi uyumunun ödüllendirilmesine yönelik daha olumlu görüş belirttikleri söylenebilmektedir.

Ek Beyan

Makalenin tüm süreçlerinde IJIASOS'ın araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Allingham, M. G. & Sandmo, A. (1972). "Income Tax Evasion: A Theoretical Analysis", *Journal of Public Economics*, 1 (3-4), 323-338.
- Alm, J. & Jackson, B.R. & McKee, M. (1992a). "Estimating the Determinants of Taxpayer Compliance with Experimental Data", *National Tax Journal*, 45 (1), 107-114.
- Alm, J. & Jackson, B & McKee, M. (1992b). "Deterrence and Beyond: Toward a Kinder", Gentler IRS, in: J. Slemrod (ed.), *Why People Pay Taxes*. Ann Arbor: University of Michigan Press., pp. 311-329.
- Alm, J. & Sanchez, I. & Juan, A.D: (1995). "Economic and Noneconomic Factors in Tax Compliance". *Kyklos*, 48 (1), 3-18.
- Altunışık, R. & Coşkun, R. & Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. 10. Baskı, Sakarya Kitabevi: Sakarya.
- Babbie, E. (2007). *The Practise of Social Research*. Cengage Learning: California.
- Bazart, C. & M. Pickhardt (2009). "Fighting Income Tax Evasion with Positive Rewards: Experimental Evidence", *Public Finance Review*, 39 (1), 124-149.

- Bornman, M. (2014). *Principles for Understanding, Encouraging and Rewarding Voluntary Tax Compliance*. Unpublished Doctoral Thesis. Johannesburg: University of Johannesburg.
- Bornman, M. & Stack, L. (2015). “Rewarding Tax Compliance: Taxpayers’ Attitudes and Beliefs”, *Journal of Economic and Financial Sciences*, 8 (3), 790-807.
- Brockmann, H. & Genschel, P. & Seelkopf, L. (2016). “Happy Taxation: Increasing Tax Compliance Through Positive Rewards?”, *Journal of Public Policy*, 36 (3), 381–406.
- Chan, C. W. & Troutman, C. S., & O’Byrne, D. (2000). “An Expanded Model of Taxpayer Compliance: Empirical Evidence from USA and Hong Kong”, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 9 (2), 83-103.
- Çiçek, S. & Çiçek, H. G. & Şahin-İpek, E. A. (2019). “Vergiye Uyum Sürecinde Davranışsal Yaklaşım: Mükellef Davranışları ve Tipolojileri”, *Sosyoekonomi*, 27 (39), 223-244.
- Deci, E. L. (1971). “The Effects of Contingent and Noncontingent Reward and Controls on Intrinsic Motivation”, *Organizational Behavior and Human Performance*, 8 (2), 217-229.
- Doran, M. (2009). “Tax Penalties and Tax Compliance”, *Georgetown Law Faculty Publications and Other Works*. 915. <https://scholarship.law.georgetown.edu/facpub/915>.
- Falkinger, J. & Walther, H. (1991). “Rewards versus Penalties: On a New Policy Against Tax Evasion”, *Public Finance Quarterly*, 19 (1), 67-79.
- Feld, L. P. & Frey, B. S. (2002). “Trust Breeds Trust: How Taxpayers are Treated”, *Economics of Governance*, 3, 87-99.
- Feld, L. P., Frey, B. S., & Torgler, B. (2006). “Rewarding honest taxpayers? Evidence on the impact of rewards from field experiments”, *CREMA working paper 2006-16*, 2-23.
- Gangl, K. & Muehlbacher, S. & de Groot, M. & Goslinga, S. & Hofmann, E. & Kogler, C. & Antonides, G. & Kirchler, E. (2013). “How Can I Help You?” Perceived Service Orientation of Tax Authorities and Tax Compliance”. *FinanzArchiv/Public Finance Analysis*, 69 (4), 487–510.
- George, D. & Mallery, P. (2020). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference*. New York: Routledge.
- Greenberg, J. (1984). “Avoiding Tax Avoidance: A (repeated) Game-Theoretic Approach”, *Journal of Economic Theory*, 32 (1), 1-13.
- Gupta, R. (2009). “An Empirical Study of Demographics of Perceptions of Tax Evasion in New Zealand”, *Journal of Australian Taxation*, 12 (1/2), 1- 40.
- Hofmann, E. & Voracek, M. & Bock, C. & Kirchler, E. (2017). “Tax Compliance Across Sociodemographic Categories: Meta-Analyses of Survey Studies in 111 Countries”, *Journal of Economic Psychology*, 62, 63-71
- Kastlunger, B. & Muehlbacher, S. & Kirchler, E. & Mittone, L. (2011). “What Goes Around Comes Around? Experimental Evidence of the Effect of Rewards on Tax Compliance”, *Public Finance Review*, 39 (1), 150-67.
- Kılıç, S. (2016). “Cronbach’ın Alfa Güvenirlilik Katsayısı”. *Journal of Mood Disorders*, 6 (1), 47-48.

- Koessler, A. K. & Torgler, B. & Feld, L.P. & Frey, B.S. (2016). “Commitment to Pay Taxes: A Field Experiment on the Importance of Promise”, *CESifo Working Paper No. 6186. Munich, Germany: Center for Economic Studies and the ifo Institute.*
- Kunz, J. & Linder, S. (2012). “Organizational Control and Work Effort-Another Look at the Interplay of Rewards and Motivation”, *European Accounting Review*, 21 (3), 591-621.
- Landsberger, M. & Meilijson, I. (1982) . “Incentive Generating State Dependent Penalty System: The Case of Income Tax Evasion”. *Journal of Public Economics*, 19 (3), 333-352.
- Mamun, A. A. & Entebang, H. & Mansor, S. A. & Yasser, Q. R. & Nathan, T. M. (2004). “*The Impact of Demographic Factors on Tax Compliance Attitude and Behavior in Malaysia*”. Faculty of Business - Papers (Archive), No: 1704, Erişim: 12.09.2021, <https://ro.uow.edu.au/buspapers/1704>
- Mendoza, J. P. & Wielhouwer, J. L. & Kirchler, E. (2017). “The Backfiring Effect of Auditing on Tax Compliance”, *Journal of Economic Psychology*, 62 (C), 284-294.
- Mohdali, R. & Isa, K. & Yusoff, S. H. (2014). “The Impact of Threat of Punishment on Tax Compliance and Non-compliance Attitudes in Malaysia”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 164, 291-297.
- Murphy, K. (2005). “Regulating More Effectively: The Relationship between Procedural Justice, Legitimacy, and Tax Non-compliance”. *Journal of Law and Society*, 32 (4), 562-89.
- Resmî Gazete. (2020), *Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 301) 'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri No: 312) 301 No 'lu Tebliğ*, <https://www.resmigazete.gov.tr/>, (10.10.2021).
- Saad, N. (2014). “Tax Knowledge, Tax Complexity and Tax Compliance: Taxpayers' View”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 109, 1069-1075.
- Song, Y. & Yarbrough, T. (1978). “Tax Ethics and Taxpayer Attitudes: A Survey”. *Public Administration Review*, 38 (5), 442-452.
- Torgler, B. (2003). “Beyond Punishment: A Tax Compliance Experiment with taxpayers in Costa Rica”, *Revista de Analisis Economico*, 18 (1), 27-56.
- Taşkın, Y. (2012). “Vergi Psikolojisi Ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri”, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 54, 67-90.
- Uyanık, A. (2019). “Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi”, *Maliye Dergisi*, 177, 354–386.
- Yıldırım, Z. & Açar, S. (2009). *Vergi Hukukunda Beyan Sisteminin Etkinliği*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını: Ankara.
- Yoruldu, M. (2020). “Vergi Uyum ve Vergiye Uyum Sağlayan Mükelleflere Tanınan Vergi Teşvikinin Değerlendirilmesi”. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (3) , 55-64.
- Widianto, R. (2015). *The Effect of Demographic Factors on Individual Tax Compliance in Duren Sawit (East Jakarta, Indonesia)*, International Institute of Social Studies, The Hague, The Netherlands, Economics of Development (ECD). Retrieved from <http://hdl.handle.net/2105/33403>